

Неймовірні тварини

Близько 240 млн років тому, задовго до появи людини, на Землі з'явилася нова група наземних хребетних тварин, що включала найкремезніших істот і найлютіших хижаків, які колись населяли нашу планету. Це були динозаври. Але, на жаль, живих динозаврів людині побачити не довелося, оскільки всі вони вимерли десь 65 млн років тому.

Тої же плазун...

Динозаври належали до плазунів. Подібно до інших представників цього класу (крокодилів та ящірок) вони мали лускате тіло і відкладали яйця. На відміну від сучасних плазунів, у яких ноги розташовані по боках тулуба, а тіло торкається землі, ноги динозаврів знаходилися безпосередньо під тулубом (вони були міцніші й дозволяли легко переносити кремезні тіла і швидко бігати).

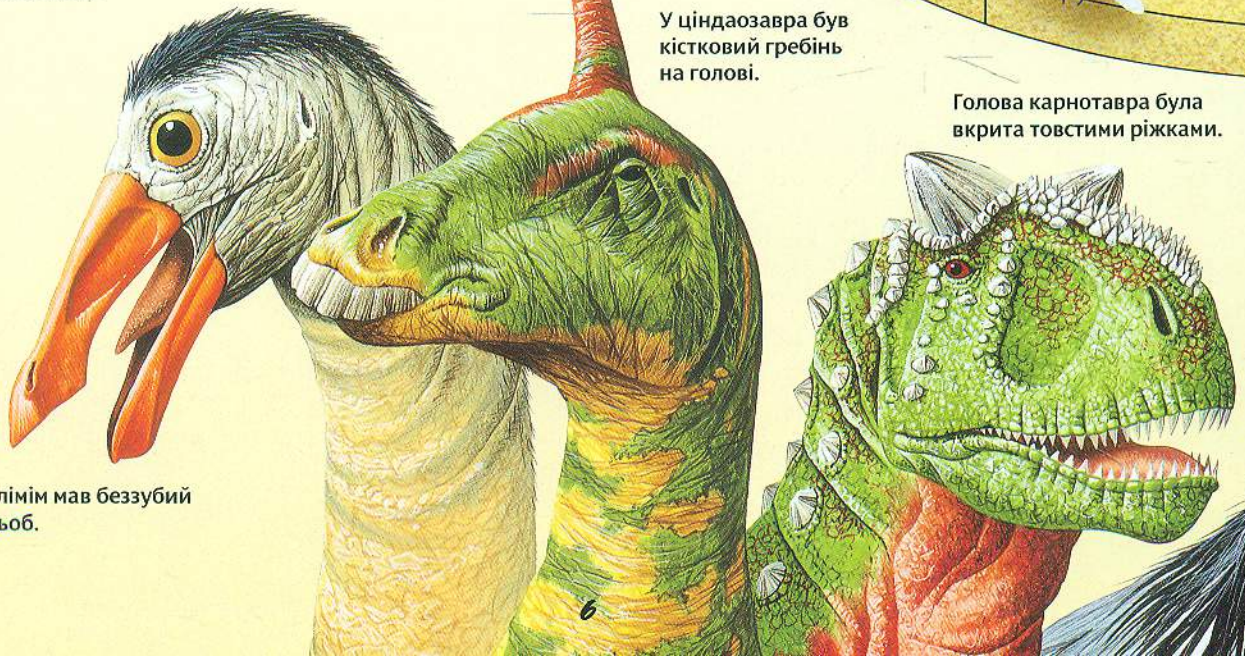
Розмаїття динозаврів

Серед динозаврів були і хижаки, і рослиноїдні. Хижі динозаври пересувалися на задніх ногах і мали гострі зуби. Рослиноїдні зазвичай мали довгі шиї, масивні тіла, довгі хвости й схожі на колони ноги; морда деяких нагадувала беззубий дзьоб. Динозаври були найрізноманітніші за розміром: деякі види не перевищували курча, інші були вдесятеро більші за слона. Голови та тіла багатьох динозаврів були оздоблені рогами, шипами, гребенями та кістяними пластинами.

У ціндаозавра був кістковий гребінь на голові.

Голова карнотавра була вкрита товстими рижками.

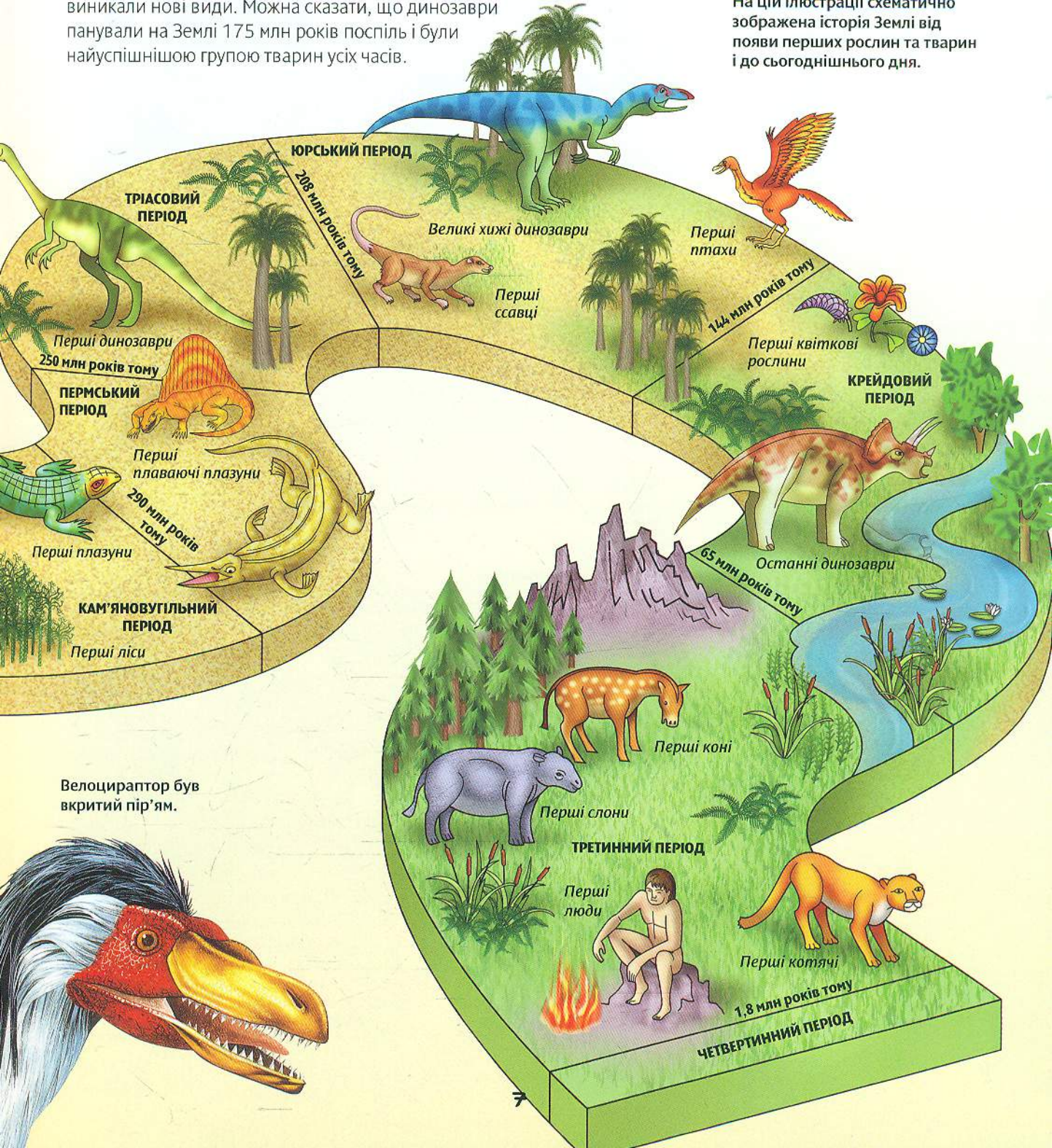
Галімім мав беззубий дзьоб.

Коли вони жили?

Епоха динозаврів охоплює мезозойську еру, що тривала 250–65 млн років тому. Цей величезний період часу поділений на три відрізки, або періоди: триасовий (коли з'явилися перші динозаври), юрський та крейдовий. Кожен з видів динозаврів існував на Землі протягом декількох мільйонів років, причому весь час у процесі еволюції виникали нові види. Можна сказати, що динозаври панували на Землі 175 млн років поспіль і були найуспішнішою групою тварин усіх часів.

На цій ілюстрації схематично зображена історія Землі від появи перших рослин та тварин і до сьогодення.

Велоцираптор був
вкритий пір'ям.

Різновиди динозаврів

Вчені описали більш ніж 900 видів динозаврів. Надряд динозаври (Dinosauria) включає два великих ряди, які відрізняються за будовою таза: ящеротазові (Saurischia) і птахотазові (Ornithischia).

Ящеротазові або птахотазові?

Тазовий пояс ящеротазових динозаврів мав таку ж будову, що і в рептилій. Лобкова кістка у цих динозаврів була спрямована вперед, а сіднична кістка — назад.

Птахотазові динозаври, подібно до птахів, мали спрямовані назад лобкову і сідничну кістки. Але, найімовірніше, пращурами птахів були ящеротазові динозаври.

На малюнку схематично зображена будова таза представників двох груп динозаврів. Таз динозаврів складався з трьох кісток.

Лобкова кістка (помічена червоним кольором) птахотазових спрямована назад.

Лобкова кістка ящеротазових спрямована вперед.

Найчисленніша група

Ящеротазові відділися від птахотазових у пізній тріасовий період, розвинулася велика кількість видів ящеротазових. До них належать: орнітоподи (птахоногі), стегозаври (ящери, що мають пластини вздовж спини), анкілозаври (броньовані ящери), пахіцефалозаври (товстоголові ящери) та цератопси (ящери з рогатими мордами). Всі вони були трав'яїдними тваринами, і більшість з них утворювала великі стада.

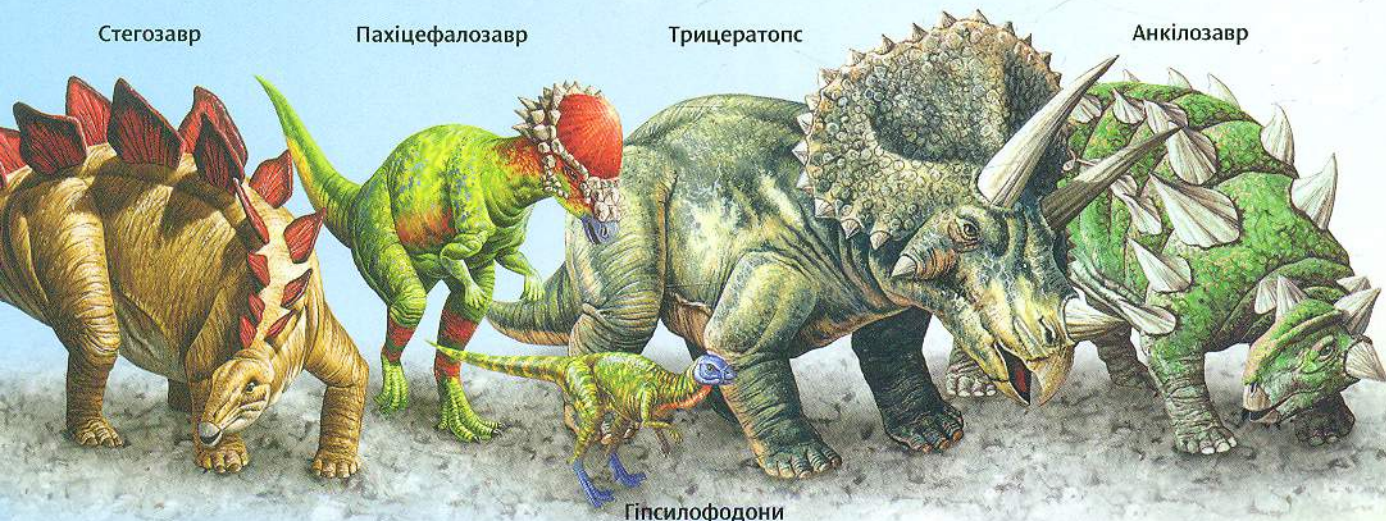
Орнітоподи були типовими представниками ящеротазових динозаврів. Серед них були дрібні форми, такі, як гіпсилофодони, довжиною не більше 1 м, і велетенські ігуанодони та гадрозаври, що сягали 15 м у довжину.

Стегозавр

Пахіцефалозавр

Трицератопс

Анкілозавр

Гіпсилофодони

Вкриті шкірою кістяні пластини вздовж хребта стегозаврів, ймовірно, служили для терморегуляції.

Пахіцефалозаври мали міцний череп з банеподібним склепінням. Вони були досить спритними і пересувалися на задніх лапах.

Гіпсилофодон, що належав до птахотазових динозаврів, мав дуже потужні щелепи, пристосовані для пережовування рослинної їжі. Харчуючись, ці тварини ставали на чотири лапи, а пересувалися зазвичай на двох.

Подібно до більшості цератопсових (рогомордих) динозаврів, трицератопс мав два гострих роги на морді та кістяний «комір».

Анкілозаври належали до птахотазових динозаврів і вирізнялися наявністю броні: їхнє тіло було вкрито численними кістковими шипами та пластинками.

Подібно до багатьох інших тероподів тиранозаври мали гострі зуби, якими вони виривали шматки плоті інших тварин.

Гострі кігті тероподів допомагали їм хапати жертву.

Рослиноїдні та хижаки

До ящеротазових динозаврів відносили дві групи динозаврів: зауроподів та тероподів. Зауроподи — великі рослиноїдні тварини з довгими шиями та хвостами і потужними тулубами. Саме серед них зустрічалися найкремезніші динозаври. Пересувалися вони на чотирьох ногах.

Тероподи були дрібнішими, бігали на двох задніх кінцівках і були хижаками. Для хапання та розривання здобичі вони користувалися гострими зубами та кігтями.

Тиранозаври ходили на двох задніх лапах.

У тероподів на ногах було по чотири пальці, але спиралися вони лише на три із них.